

(savivaldybė, mokykla)

_____ klasės (grupės) mokinio (-ės)

(vardas ir pavardė)

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI)

Teksto suvokimo užduotys

2011 m. mokyklinis brandos egzaminas
Pagrindinė sesija

2011 m. birželio 1 d.

Trukmė – 1,5 val.

NURODYMAI

- Pasitikrinkite, ar egzamino užduočių sąsiuvinyje nėra tuščių lapų ar kito aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
- Antraštiniame lape užrašykite savo vardą ir pavardę, savivaldybę, mokyklą ir klasę (grupę).
- Atlikdami teksto suvokimo užduotis, į klausimus atsakykite glaustai ir aiškiai. Jūsų atsakymai turi tilpti paliktose eilutėse. **Jeigu neprašoma cituoti arba išrašyti, atsakymus formuluokite savais žodžiais.** Jeigu pageidaujate, galite pasinaudoti juodraščiu, kuriam palikta vietos 6–7 puslapiuose.
- Neaiškiai parašyti, pribraukti atsakymai vertinami 0 taškų. Vertinami tik tie atsakymai, kurie parašyti **mėlynai rašančiu** rašikliu. Koregavimo priemonėmis naudotis negalima.

Linkime sėkmės!

VERTINIMAS TAŠKAIS

TEKSTO SUVOKIMO UŽDUOTYS		TAŠKŲ SANDAUGA
30		60
	× 2	

Vertinimo komisijos pirmininkas _____
(parašas, vardas ir pavardė)

Vertintojai: (I) _____
(parašas, vardas ir pavardė)

(II) _____
(parašas, vardas ir pavardė)

Perskaitykite tekstą ir atlikite užduotis.**Marcelijus Martinaitis****Rašytojo sutramdymas**

1 Kas šiandien yra rašytojas? Maištininkas, tautos protas ir sąžinė, kaip kažkada būdavo sakoma, ar prekyautojas savo tekstais, marginalas¹, kurį visuomenė dar ir turi išlaikyti? Rašytojas, ypač vyresniosios kartos, kad ir kaip jam būtų skausminga, jau nėra tas ir toks, koks jis buvo netolimoje praeityje, todėl jam gana sunku su tuo susitaikyti, prie viso to priprasti. Buvę Nepriklausomybės akcijų lyderiai dabar savo suvažiavimuose, susirinkimuose jau nesugeba paskelbti kokio nors drąsesnio pareiškimo, protesto, kaip anksčiau ginančio kultūros, kalbos, paminklo saugos, meno dalykus, pagaliau – savo profesinį statusą. Kartais dėl to, kad jų balso tikriausiai niekas neišgirs, tai ir sako: kam to reikia? Viešas bendruomeninis rašytojų gyvenimas pasidarė nuobodokas, netraukia jaunųjų kūrėjų.

2 Šiandieninio rašytojo jau nematome populiariausių Lietuvos asmenybių sąrašuose, visokiuose dešimtukuose ar šimtukuose. Valstybė savo autoriteto, kitaip tariant, įvaizdžio, jau nesieja su „literatūrine produkcija“, nors mūsų knygų vertimai rodosi įvairiomis pasaulio kalbomis, ko dar niekada tokiu mastu nėra buvę. Tačiau literatūra jau lyg ir nebeprisiekia prestižinei valstybės sričiai. Atsiperkama premijomis, pasveikinimais jubiliejų proga, laidotuvių vainikais.

3 Tik vargu ar čia galima kalbėti vien apie kultūrinį mūsų valdžios apsileidimą? Ar kažkas neatsitiko ir patiems rašytojams, ar nėra iš esmės pasikeitęs jų visuomeninis bei socialinis statusas? Rodos, ką tas rašytojas gali padaryti, kai jis ir jo kūryba įmontuojama į naujas struktūras, kuriose dominuoja verslas, pinigai, konkurencija, partijos?

4 Šiandien rašytojo, apskritai menininko, jau beveik nematome masinės žiniasklaidos leidiniuose, kaip buvo kylant Atgimimo bangai, kai jų poveikis buvo tiesioginis ir visuotinis. Dabar į TV ir spaudos puslapius savo valia ir savo paties žodžiu niekaip neįsiterpsi. Jeigu ten kas ir pasirodo, tai kalbinamas reporterio ar laidos vedėjo sumanyta tema, net jo teksto individualumas ištrinamas toje masinio pobūdžio žiniasklaidoje. Todėl autorinis dalyvavimas čia yra didelė retenybė, su autoriumi paprastai atsirasdavo tam tikri kalbos, kalbėjimo stiliai, temos, publicistinės figūros. Mūsų žinomi klasikai būdavo ir geri publicistai. Dabar įsigali tokia trafaretinė žurnalistų ir politikų kalba, kurią vartodamas apie daugelį svarbių dalykų nieko nepasakysi. Vartojant dabar įsigalėjusias sąvokas, labai suprastėjo viešumos kalba. Vis dėlto literatūra plėtė ir plečia kalbos galimybes.

5 Ar tokiu būdu nesusitaikyta su ta vieta, kurią rašytojams, meno žmonėms parodė naujasis politinis bei verslo elitas, užėmęs visą žiniasklaidos plotą, kuriame nuolat pliekiasi vienas su kitu, lyg jau nieko be jų svarbesnio Lietuvoje nebūtų? Juos „aptarnauja“ vadinamieji komentatoriai, analitikai, laidų vedėjai, ekspertai, konsultantai, rėmėjai, kad niekas kitas neįgytų didesnio autoriteto, moralinės įtakos, kuri vienaip ar kitaip yra valdoma, neretai ir nusiperkama. Štai kodėl dabar pajuokiami visokie moralistai. Pagaliau rašytojo veidas „nepritraukia reklamos“. Tai kaip jį parodysi nenugrimuotą per visą puslapį ar TV ekraną?

6 Sunku įsivaizduoti, kad, sakykime, žinomi rašytojai mūsų televizijose turėtų savo autorinę laidą ar skiltį spaudoje.

7 Kitaip tariant, mūsų literatūra beveik neturi kuo kvėpuoti. Užėję į knygyną matome, kaip puošni komercinė „produkcija“ laiko mažame kampelyje užspaudusi visą mūsų literatūrą ir jos klasiką. Jaunesniems žmonėms J. Basanavičius, V. Kudirka, Maironis – jau tik gatvių pavadinimai, ir daugiau nieko.

8 Kada nors kultūros bei literatūros istorikai, naršydami šiandieninę „masinę“ spaudą, beveik nieko neras apie tai, kas buvo ryškiausi kultūros, meno, moraliniai autoritetai, išskyrus visokias bulvarines banalybes. Kūrybinė asmenybė dabar neprasimuša pro tokį kietą viešumos kiautą, tampantį visuotiniu abejingumu ar net kurtumu. Tyla, tylėjimas, nutylėjimas yra gerai

¹ Marginalija – neesminis, šalutinis dalykas.

veikianti naujoji cenzūra. Rašyk ir sakyk ką nori, tavęs neišgirs ir nesiklausys tie, kurie turėtų išgirsti.

9 Šiaip kūrėjo prigimtinis bruožas yra maištas, priešgyniavimas prieš visokias dogmas, įpročius, valdžią, kad ir kokia ji būtų – svetima ar sava. Tačiau šiandien tas rašytojo maištas ribojasi tokia pusiau uždara klubine veikla: diskusijos tarp savųjų, mažo tiražo, platesnio visuomeninio poveikio neturinti kultūrinė spauda, susitikimai su negausia publika. „Maištaujama“ gana siauroje profesinių bei socialinių interesų sferoje.

10 Kažkoks keistas apsidraudimas vengti smūgių iš išorės, kritikos, skaitančios publikos, tampant tokiais neliečiamaisiais, prie nieko skaudesnio neprisiliečiant. Nėra literatūrinės, kūrybinės vizijos, kai rizikuojama ne vien savo reputacija. Gėda kurti vadinamąjį socialinį romaną arba apie tokį rašyti, jo pasigesti, laikant tai sovietmečio atgyvena.

11 Priešingai buvusiam rašytojo visuomenininko vaizdiniui, šiandien kyla toks profesionalo tipas, tiekiantis rinkai vienokią ar kitokią paklausą turinčius tekstus, atliekantis tam tikrus netiesioginius užsakymus. Jis pastebimas tada, kai pasiduoda masiniam skoniui, sukelia skandalą, patenka į pirmuosius laikraščių puslapius, reklaminius klipus ar kaip nors neįprastai numiršta. Neretai puikiai susigyvenama su tokiu vaidmeniu, mažai ką bendra turinčiu su literatūra. Apskritai didesnė žiniasklaidos tekstų dalis šiandien yra kriminalizuojama! To neišvengia ir kūryba.

12 Lyg ir nėra tokių viešų galimybių, kurios visuomenėje suaktualintų rašytojo kaip moralinio, intelektualinio autoriteto vaidmenį, nes ir jis pats dažnai tokių galimybių neieško. Jis pats toks nėra ir negali būti, nes ir jo socialinis statusas yra žemesnis už šalies gyventojų vidurkį, net ir žinomam rašytojui kartais gana toli iki vadinamosios vidurinės klasės, kuriai tarpukario Lietuvoje priklausė dažnas žinomesnis kūrėjas. Tai kas tada gali rašytojo klausti, kaip reikia gyventi, kas yra gera ir bloga, kaip užsidirbti pragyvenimui, jeigu į tai atsako visokie ekspertai, konsultantai, seimūnai, reklaminės firmos, iškilę avantiūristai? Ir ar rašytojas turi tai daryti?

13 Iš buvusio maištautojo, kurį sovietmečiu persekiojo cenzūra, skurdas ar net beprotnamis, dabar jis turėtų tapti sektinu sėkmės vaizdiniu, kuris sukuriamas ar padaromas ne vien jo paties kūrybinėmis galiomis, bet pasitelkus masinės kultūros bei reklamos priemones. Štai „žinomiausią“, „skaitomiausią“, „populiariausią“ renka su žiniasklaida ir prekyba susiję ekspertai, patys leidėjai. Skelbiami visokie jau parinkti penketukai, dešimtukai, iš kurių siūloma kaip tik tokį vieną išrinkti. Nepaisydami savo profesinių ambicijų, šiame turguje dalyvauja net ir literatūros vertintojai, kurie turėtų gerai suvokti, kad literatūros vertybiniai kriterijai vis dėlto yra kiti.

14 Taip neretai į neišrankaus skaitytojo rankas įbrukamas autorius, kuris būna išreklamuotas kaip gastroliuojantis po įvairias muges, apsirūpinęs reklaminiais tekstais apie savo kūrybinę sėkmę, premijas, tarptautinį garsą ir pan. Įvairiose šalyse yra tokių tarptautinių gastroliuojančių poetų, kuriuos sutiksi neįtikėtinuose kitų kraštų užkampiuose bei mūsų Poezijos pavasariuose. Toks rašytojas, saugodamas savo reklaminę reputaciją, nemaištauja ir jau prieš nieką nemaištaus. Juo labiau, kad sėkmės publika jokio maišto iš jo nenori ir nelaukia.

15 Tad jau ir Lietuvoje pastebimai veikia tam tikri leidėjų bei verslo įvesti standartai. Nesusifirmavusi mūsų viešojo kultūrinė opinija tebėra gana neatspari, išskyla tie, kuriems pritaikoma sėkmės formulė.

16 Taigi rašytojas yra vienaip ar kitaip sutramdytas, iš jo daroma paklausi prekė, kad jis imtų reikštis kaip laimėtojas knygų rinkoje.

Atsakykite į klausimus, remdamiesi M. Martinaičio tekstu.

	Čia rašo vertintojai		
	I	II	III
1. Kokią stiliaus figūrą vartoja M. Martinaitis teksto pradžioje formuluodamas problemą? _____ <i>(1 taškas)</i>	—	—	—
2. 1 pastraipoje M. Martinaitis svarsto, koks šiandien turėtų būti rašytojas. Įvardykite du bruožus. 1) _____ 2) _____ <i>(2 taškai)</i>	—	—	—
3. 1–4 pastraipose M. Martinaitis kalba apie pakitusią rašytojo laikyseną. Įvardykite tris sritis, kuriose autorius mato pokyčius. 1) _____ 2) _____ 3) _____ <i>(3 taškai)</i>	—	—	—
4. 2 pastraipoje kalbama apie rašytojų kūrybinį produktyvumą. Kuo neįprasta šiomis dienomis susidariusi situacija? _____ _____ <i>(2 taškai)</i>	—	—	—
5. Ko, M. Martinaičio nuomone, neteko viešasis kalbėjimas rašytojams pasitraukus iš viešumos? Įvardykite du dalykus. Atsakydami remkitės 4 pastraipa. _____ _____ <i>(2 taškai)</i>	—	—	—
6.1. Įvardykite tendenciją, kurią M. Martinaitis išvelgia kalbėdamas apie šiandieninį Lietuvos elitą. Atsakydami remkitės 4–6 pastraipomis. _____ (kas dabar laikoma elitu) _____ (kas turėtų būti laikoma elitu) <i>(2 taškai)</i>	—	—	—
6.2. Įvardykite dvi šios tendencijos priežastis. 1) _____ 2) _____ <i>(2 taškai)</i>	—	—	—
7.1. 7 pastraipoje teigiama, kad „mūsų literatūra beveik neturi kuo kvėpuoti“. Paaiškinkite šią mintį. _____ _____ <i>(1 taškas)</i>	—	—	—

7.2. Įvardykite, kokia stiliaus figūra vartojama šiame pasakyme.

(1 taškas)

8. Kaip rašytojas turėtų elgtis, kad jo maištas darytų poveikį visuomenei? Įvardykite **tris** maišto priemones.

1) _____

2) _____

3) _____

(3 taškai)

9. 11 pastraipoje autorius kalba, kad „rašytojas susigyvena su tokiu vaidmeniu“. Savais žodžiais paaiškinkite, su koku vaidmeniu susigyvena rašytojas. Įvardykite **du** aspektus.

1) _____

2) _____

(2 taškai)

10.1. Kaip M. Martinaitis vertina knygų rinkimus?

(1 taškas)

10.2. Kokiais **dviem** argumentais autorius pagrindžia savo nuomonę?

1) _____

2) _____

(2 taškai)

11. 14 pastraipoje kalbama apie šiandien išgalintį rašytojo ir skaitytojo santykį. Paaiškinkite, koks jis.

_____ (kaip rašytojas veikia skaitytoją)

_____ (kaip skaitytojas veikia rašytoją)

(2 taškai)

12. Remdamiesi visu tekstu paaiškinkite pavadinimo prasmę.

(1 taškas)

13.1. Koks šio teksto funkcinis stilius?

(1 taškas)

13.2. Argumentuokite turiniu ir raiška.

_____ (turinys)

_____ (raiška)

(2 taškai)

Taškų suma (maks. 30)

Taškų už teksto suvokimo užduotis sandauga (maks. 30×2=60)

Juodraštis

